

УДК 378.015.31:613]-051

Методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі

Ірина Корженко,

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

Науковий керівник — доктор біологічних наук, професор М. С. Гончаренко

Життя та здоров'я людини — одна з найважливіших соціальних цінностей держави. Відповідно до нормативних документів — Конституції України, Закону України «Про освіту» (1996), Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») (1993), спільного наказу Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти України «Про прилучення до Міжнародного проекту «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю» (1999), Закону «Про охорону дитинства» (2001), Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя» (2001), Національної доктрини розвитку освіти (2002), Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) (2011), Національної програми «Здоров'я — 2020: український вимір» (2012), Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки (2012), Закону «Про вищу освіту» (2014), — головними пріоритетами системи освіти в Україні є створення оптимальних умов для збереження і зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я молоді, виховання в учнів та студентів свідомого і дбайливого ставлення до здоров'я, забезпечення різнобічного

розвитку людини як найважливіших умов формування освіченої, творчої, культурної, духовної особистості, здатної до повноцінної самореалізації.

Дослідженню проблеми професійної підготовки вчителя основ здоров'я приділяється належна увага, зокрема в таких аспектах: теоретико-методичні засади підготовки вчителя (С. Гончаренко, В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Кузьміна, В. Лозова, І. Прокopenко, В. Сластьонін, А. Троцько та інші); наукове обґрунтування різних аспектів готовності вчителя до професійно-педагогічної діяльності (А. Алексюк, В. Беспалько, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Хомич та інші); принципи, зміст, форми й методи здоров'язбережувальної педагогіки як галузі педагогічного знання (М. Безруких, В. Вишневський, В. Ковалько, О. Іонова, Н. Смирнов, І. Соколова та інші); наукові положення змісту та форм науково-методичної підготовки учителів основ здоров'я (Ю. Бойчук, Г. Воскобійникова, М. Гончаренко, В. Горащук, В. Ковалько, С. Омельченко, С. Страшко та інші).

Мета роботи — розробка та теоретичне обґрунтування методичної системи підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування

На сучасному етапі розвитку суспільства саме вчитель основ здоров'я, на відміну від учителів інших спеціальностей, постає в сучасній школі, з одного боку, як носій базових знань про здоров'я, здоровий спосіб життя людини, а з іншого — суб'єкт освітньо-виховного процесу, який здійснює здоров'язбережувальну діяльність за рахунок застосування здоров'язбережувальних технологій.

Вивчення теоретичних засад проблеми дало змогу розглянути *готовність до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі* як інтегроване, стійке утворення особистості, яке формується у процесі цілеспрямованої професійної підготовки майбутнього вчителя та характеризує його психологічний стан, якості (психологічна складова), професійні знання (науково-теоретична складова), уміння та навички (практична складова), що забезпечують збереження, зміцнення, формування здоров'я та виховання культури здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу.

Науковці по-різному підходять до визначення поняття *«методична система»*:

1) сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених методів, форм і засобів навчання, планування та організації, контролю, аналізу, коригування навчального процесу, спрямованих на підвищення ефективності навчання[3];

2) структура, компонентами якої є цілі навчання, зміст навчання, методи навчання, форми та засоби навчання. Всі складові методичної системи навчання виступають в настільки тісному взаємозв'язку, що всяка зміна одного з них тягне за собою зміну інших складових і всієї системи в цілому [4];

3) система, в якій направляючу і регулюючу роль в організації освітньої системи виконують дидактичні принципи [2].

Згідно з твердженням В. Кушніра, основними ознаками системи є: а) наявність компонентів, які можна розглядати у відносній ізольованості, поза зв'язками з іншими процесами і явищами; б) на-

явність внутрішньої структури зв'язків між цими компонентами, а також їх підсистемами; в) наявність певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система, завдяки взаємодії компонентів, одержує інтегральний результат; г) наявність у структурі системоутворюючих зв'язків, що об'єднують компоненти як блоки, частини в єдину систему; д) взаємозв'язок з іншими системами [5, с. 112].

С. Гончаренко зазначає, що *педагогічне моделювання* — це науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій до побудови в близькому або віддаленому майбутньому моделі досліджуваного педагогічного процесу, ізоморфної реальному об'єкту з погляду властивостей, які вивчаються в ході педагогічного експерименту [1].

За допомогою педагогічного моделювання (І. Блауберг, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, Е. Юдін та інші) розроблена методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, яка містить такі взаємопов'язані структурні блоки: концептуальний, змістово-процесуальний і критеріально-оцінний, які завдяки створенню організаційно-педагогічних умов забезпечують досягнення головної мети процесу професійної підготовки відповідно до соціального замовлення — формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності (рис. 1).

Концептуальний блок включає цільову складову, нормативно-правове і наукове забезпечення, виконує функцію наукового обґрунтування поставленої проблеми і відображає запланований результат навчання (через мету і завдання) та методологічну основу дослідження, що включають підходи і принципи формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій. Призначення цього компонента полягає в цілепокладанні кожного етапу формування готовності. Метою реалізації

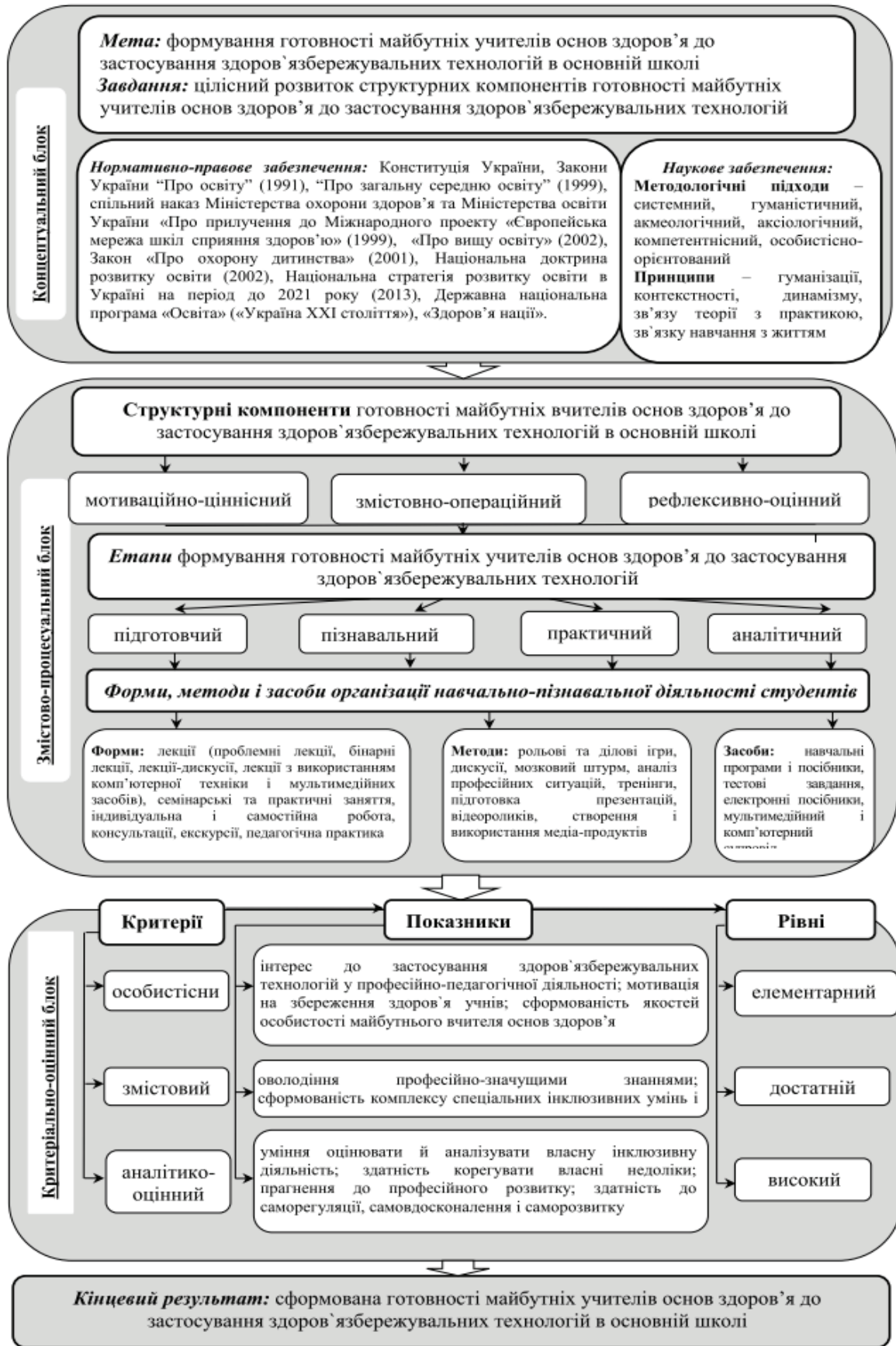

Рис. 1. Методична система підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі

запропонованої нами методичної системи є формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій.

До складу *змістово-процесуального блоку* входять структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, змістово-операційний і рефлексивно-оцінний) готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій та етапи практичної реалізації методичної системи (підготовчий, пізнавальний, практичний, аналітичний), комплекс форм, методів і засобів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Особливості кожного з компонентів готовності визначаються специфікою здоров'язбережувальної компетентності і мають умовний характер, оскільки в реальному навчально-виховному процесі вони формуються комплексно.

Так, *мотиваційно-ціннісний компонент* передбачає сукупність мотивів, схильностей, інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій щодо завдань застосування здоров'язбережувальних технологій і сформованості якостей особистості майбутнього вчителя основ здоров'я (гуманність, толерантність, альтруїзм, відповідальність, спостережливість, комунікабельність, педагогічна інтуїція, любов до дітей, доброзичливість, емпатія, педагогічний такт, професійний ріст тощо), необхідних йому для здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Змістово-операційний компонент включає систему психолого-педагогічних знань і спеціальних умінь (діагностичних, орієнтаційно-прогностичних, конструктивно-проектувальних, комунікативних, організаційних, інформаційно-пояснювальних, аналітико-корективних, дослідницько-творчих, умінь створювати здоров'язбережувальне освітнє середовище тощо), опанування яких необхідне для успішного розв'язання різноманітних педагогічних ситуацій, пов'язаних із застосуванням здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.

Рефлексивно-оцінний компонент готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій виявляється у здатності до аналізу й самоаналізу власної професійної діяльності, пов'язаної зі здоров'язбережувальною діяльністю, у ході якого відбувається свідомий контроль результатів власних професійних дій, аналіз педагогічних ситуацій.

Критеріально-оцінний блок визначає успішність функціонування методичної системи та пов'язаний із визначенням критеріїв (особистісний, змістовий і аналітико-оцінний), показників і рівнів (елементарний, достатній, високий) сформованості готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій. Результатом є сформована готовність майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій в основній школі.

Уточнено критерії та показники, за якими визначається сформованість готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій: *особистісний критерій* (інтерес до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійно-педагогічній діяльності; мотивація до застосування здоров'язбережувальних технологій; сформованість професійних і особистісно-значущих якостей особистості майбутнього вчителя); *змістовий критерій* (оволодіння професійно-значущими знаннями (загальнонаукові, загальнокультурні, психолого-педагогічні, спеціальні знання); сформованість комплексу спеціальних умінь і навичок здоров'язбережувальної діяльності); *аналітико-оцінний критерій* (уміння оцінювати й аналізувати власну здоров'язбережувальну діяльність; здатність коригувати власні недоліки; прагнення до професійного розвитку; здатність до саморегуляції, самовдосконалення і саморозвитку).

На підставі теоретичного аналізу, згідно з обраними критеріями й показниками, виокремлено *рівні сформованості готов-*

ності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, а саме: високий, достатній елементарний.

Для високого рівня готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій характерним є переважання внутрішніх мотивів до оволодіння професією, високий ступінь усвідомлення необхідності застосування здоров'язбережувальних технологій в освітній практиці, прагнення до професійного розвитку, домінування мотивів отримання знань та освоєння професії; сформованість комплексу спеціальних знань, умінь та навичок з професійно орієнтованих дисциплін, розвинене вміння розв'язувати ситуаційні (професійні) завдання на конструктивному та творчому рівні. Достатній рівень характеризується нестійкою позитивною мотивацією та ситуативним проявом пізнавального інтересу до вивчення здоров'язбережувальних технологій, індивідуальним ставленням до оволодіння технологіями здоров'язбереження, ситуативністю у виявленні інтересу до застосування здоров'язбережувальних технологій; наявністю неповних знань реконструктивного характеру про способи застосування здоров'язбережувальних технологій, котрі активно застосовуються на практиці; сформованістю сукупності вмінь застосування здоров'язбережувальних технологій, але з наданням переваги діям за аналогією, копіюванню відомих способів роботи. Елементарний рівень характеризується відсутністю позитивної мотивації та негативним ставленням до оволодіння технологіями збереження здоров'я, нерозумінням ролі технологій здоров'язбереження в освітньому процесі, відсутністю інтересу до застосування здоров'язбережувальних технологій; наявністю знань про основи здоров'язбережувальної діяльності репродуктивного характеру, вузькістю педагогічного світогляду; нерозвиненістю вмінь застосування здоров'язбережувальних технологій.

Запропонована методична система характеризується: цілісністю, що об'єднує

всі елементи і відображає характер їх взаємодії, дає можливість вирішувати сукупність завдань для виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості вчителя, з високим рівнем сформованості готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

На основі аналізу наукової педагогічної літератури розроблено методичну систему підготовки майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій, яка теоретично обґрунтована за допомогою концептуального, змістово-процесуального та критеріально-оцінного блоків та спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців, готових до застосування здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у вивченні особливостей реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів основ здоров'я до застосування здоров'язбережувальних технологій.

Література

1. Гончаренко, С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-е, доп. і випр. / С.У. Гончаренко. — Рівне : Волинські обереги, 2011. — 552 с.
2. Занков, Л.В. Избранные педагогические труды. — 3-е изд., доп. / Л.В. Занков. — М. : Дом педагогики, 1999. — С.47–52.
3. Крысько, В.Г. Психология и педагогика : схемы и комментарии / В.Г. Крысько. — М. : Владос-Пресс, 2001. — С. 322.
4. Кузьмина, Н.В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки // Методы системного педагогического исследования ; под ред. Н.В. Кузьминой. — М. : Народ. образование, 2002. — С. 11.
5. Кушнір, В.А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект / Кушнір В.А. — Кіровоград : Видавничий центр КДПУ, 2001. — 348 с.

12.03.2015